

Պատասխանատու.
Յովհաննէս Փիլիսեան

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՈՅ

Համակրեց ուղղելի էն
առ. Ղ. Գ. Պալղուզարեան

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ի ԵՍՆ ԵՐՈՐԴ Ի ՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԶՄԻՌՆԻՈՅ ՇԱՐԱԹ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1879 ԹԻՒ 1112

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Բերինեան դաշնագրութենէ դուրս, բայց իրօք բաւական դժուարութիւն պատճառող թուրքիոյ և Ռուսաց մէջ կնքուելիք վերջնական դաշնագիրը հոսկ ապա իւր յաջող վախճանին հասաւ, ուսկէ կախում ունէր Ռուսաց բանակին օսմանեան երկիրներէն հեռանալը։ Ագրիանու- պոլիս արդէն պարսպուեցաւ։ Ի՛նչո՞ք փաշայ կուսակալութեան պաշտօնիւ մեծ շքով և Ռու- սաց կողմէ սիրալիր ընդունելութեամբ ներս մտաւ և Մատամ Գամարայի պալատն իրեն ա- ռաջնորդուեցաւ, ուր Նորին տիկնուլիւնն ևս և Պ. Գամարա սիրով ընկալան իրենց հիւրը։

Արևելեան Բուլղարիոյ խնդիրը կ'երևի թէ տակաւին քաղաքագէտ անձանց միտքերը հան- դարեցուցած չէ։ և այս անորոշ վիճակը պիտի տևէ անշուշտ մինչև Բուլղարիոյ ազգ. ժողովոյ բացուիլը։ Որովհետև Ֆիլիպիի մէջ գաղտնի ժո- ղով մի կազմուած է, որոյ պաշտօնն է յիշեալ ազգային ժողովոյն իրենց կողմէ ևս երեսփո- խաններ զրկել իրր ներկայացուցիչ արևելեան Բուլղար ժողովրդոց։ Ս. Բեգերսուրդէն առ Ռուսաց դեսպանն և առ զօրապետ Դոտրպէն հեռագիր քաշուած է, կ'ըսեն Ալիէնքի լրա- գիրները, որ արգիլեն Արևելեան Բուլղարաց ժողմէ երեսփոխան զրկուիլը։ Հրաման մի ևս եկած է, կ'ըսուի, որ օսմանեան երկիրները չուտով դատարկելոյ համար հարկ եղած կար- դագրութիւններն ի գործ դրուին։

Ասիական թուրքաստանի բարենորոգմանց խնդիրը ևս ձեռքէ թողուած չէ։ Կայսերական իրատեղով մի յանձնաժողովներ պիտի կազմուին դաւառաց համար։ Սոյն գործոյ մէջ պաշտօն ստացողներն արտաքոյ կարգի կայսերական գոր- ծակալ (գոմիսէր) պիտի կանչուին, որոց պաշ- տօնը պիտի լինի իրենց վիճակած գաւառին վի- ճակը քննել և ընդհանուր բարենորոգութեանց գործադիր ժողովոյն նախագահել։ Տրապիզոնի նախկին ընդհանուր կառավարիչ Եուսուֆ փա-

շա և Եբրակուտի անդամ Գոսդաքի՝ Էֆէնտի Անթոնիւս, Հալէպու և Տիգրանակերտի գա- ռաւաց գործակալ անուանեցան, որ առաջին է ի կարգին։ Եուսուֆ փաշայ իբր առաջին և Գոսդաքի Էֆէնտի իբր երկրորդ գործակալ։

Էրզրումի և Վանայ գաւառաց և Տէրսիմի ու Մէմուրատ իւլազիլի վիճակաց գործակալութե- որ երկրորդ է ի կարգին, կոչուեցան Պրուսայու- նախորդ ընդհանուր կառավարիչ Ղալիփ փաշան և Պետութեան խորհրդական Նուրեան Էֆէն- տին։ մին իբր առաջին, միւս իբր երկրորդ գործակալ։

Երբ թուրքիոյ քաղաքական տեսարանը իւր վախճանին մօտենալոյ կընկրտի, անպին եգիպ- տոսի մէջ նոր տեսարան կըբացուի։ Երբ մի կողմէ բարձր. ֆոխարքայն Եւրոպիոյ գործակ- ցութեամբ նոր բարեփոխման, տնտեսական տնօրէնութիւններ մտցնելոյ կըջանայ իւր երկ- րին մէջ, միւս կողմէն կ'երևի թէ ոմանց դժ- գոհութեան ևս պատճառ կըտրուի։ ասոնք լաւ աչօք չեն նայած կառավարութեան արդի պաշ- տօնէութեան, որոյ գլուխ է մի Հայ, մի Անգ- ղիացի, և մի Գաղղիացի։ և բնական էր որ տոգոհներն օր մի ցոյց մի ընէին կառավարու- թեան դէմ, որ կրնար ապստամբութեան սկիզ- բն ևս տալ։ Թէև օսմանեան ժողովուրդը դեռ սովորած չէ իւր տէրութեան դէմ ապստամբա- կան խորհուրդ յղանալ իւր մտաց մէջ։ Սակայն կառավարութեան մէջ գտնուած քրիստոնեայ տարերքն ասով չէին կրնար ապահով վիճակ մի ունենալ, ինչպէս փորձը ցըցուց Նուպար փա- շայի դէմ գործուած դաւաճանութեամբ։ Սոյն ցաւալի լուրն հեռագիրն մեզ բերաւ ամ- սոյս շին։ Գաւառիւրք զինուորական անձինք են որոց ճամբայ տրուած էր ինայողական նպատա- կաւ։ Թէպէտ հարուածը վտանգաւոր չէ, ինչ- պէս կըհաստատէ Նորին վսեմութեան կողմէ առ իւր ազգայինն Զմիւռնոյ քաշուած հեռա- գիրը, սակայն նա հետեւեալ օրը փութաց իւր հրաժարականը տալ պաշտօնէից նախագահու-

թեանէն, որ կրնայ օր մի ևս իւր գահին վրէժ- նոյնպէս պատերազմի պաշտօնեայն հրաժարած է կ'ըսուի։ Մանրամասն պարագայք դեռ չհա- սան մեզ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Սրբազան Պատրիարքի հրաժարման խնդրոյն եւ բարձրապատիւ Մեծ - Եպարգոսի խառն պատգամա- ւորութիւն մի դրկուելուն եւ եղած բանակցութեան մասին հետեւեալ տեղեկագիրը կըկարդամք Մեծ- մոսկի մէջ։

«Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԻՆ ՀՐԵՃԱՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ»

Ս. Պատրիարք Հօր հրաժարականի մասին, ի դիմաց խառն ժողովոյ՝ անցեալները առ բարձր. Մեծ - Եպարգոսն ներկայացուլ խառն Պատգա- մաւորութիւնը՝ հետեւեալ տեղեկագիրն մատուց այս ուրբաթ աւուր երեսփ. Ազգային ժողովոյ, զոր հարկ կըհամարիմք իւր ամբողջութեամբ յառաջ բերել։

Վսեմա. Ատենապետ բաշա Ազգ. ժողովոյ։ Ազգային պատկառելի ժողովոյդ նախորդ- նիստին, մէկ քանի երեսփոխան տեսարց կողմա- նէ առ կեդրոնական վարչութեան խառն ժո- ղովն եղած հարցման ի պատասխանի, կըփու- թամբ արդ. առ բարձր. Մեծ - Եպարգոսն ներ- կայացած խառն ժողովոյ պատգամաւորութեան Նորին բարձրութեան հետ ունեցած բանակցու- թիւնն ամբողջ մատուցանել Ազգային պատկա- ռելի ժողովոյդ, որ է։

18 Յունիս 1879 Նորին բարձրութեան Մեծ - Եպարգոսին Ազգային վարչական կազմութեան վրայօք ըրած ինչ ինչ հարցմանց վրայ պատգամաւորութիւնը տեղեկութիւն տուաւ իւրէ։

Հայոց ազգը՝ բոլոր թուրքիաբնակ Հայերէն ընտրեալ երեսփոխաններէ կազմուած ընդհա- նուր ժողով մ'ունի։ այս ժողովէն կընտրուին կրօնական և քաղաքական ժողովները, ինչպէս նաև Պատրիարքը, որ կընախագահէ այս ժո- ղովներուն։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԶԱՏԱԴՈՎՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՐԱՌԻՆ

(Շարունակութիւնն է և վերջ։ Տես գրիւ 1111)

Ջատագ ուլք աշխարհաբաւին գուցէ ասիցեն, թէ քերականութիւն գրաբաւին դժուարին է յոյժ։ Հարցանեմք, չէ՞ արդեօք քերականու- թիւնն Յունաց, Հռովմէացոց կամ Լատինաց- ւոց և Գաղղիացոց դժուարին յոյժ կամ յա- լէտ նման քերականութեան մերոյ։ ճրպէս ու- րեմն ազգ. նոցա ուսանին, վարժին և ներկուռ լինին յոյդմ ուսման։ մանկունք նոցա առաւել հանճարեղ են և մտավարժ քան զմերն։ ոչ բնաւ ոչ ամենին, այլ միայն վարժապետը նոցին դիւրին ձեռով կամ եղանակաւ ուսուցանեն, և վարժեն զնոսա յայն։ և մանկունք նոցին ան- խոնջ ջանիւք և վստակօք և ուշագրութեամբ ուսանին զայն և յառաջագէմ լինին։ Ուստի վարժապետը մերոյ ազգին այնպէս պարտին առ նել, և մանկունք ազգիս նման նոցին մանկանց ջանալ, վստակել, և ուշագիր լինել, յայնժամ տեսցեն զի փութամանկի հասցեն ի ցանկալին և յակնկալեալն աստիճան քերականութեան, զպրօթեան և հոսկ յետոյ՝ լուսաւորութեան և քաղաքակրթութեան և բարեբաստութեան փոքր, Հռովմէացիք, Գաղղիացիք, Գերմանա- յիւք, Հնդկաստացիք, ոչ միայն ուսանէին, և ու-

սանին այժմիկ զքերականութիւն և զգրութե- թիւն ազգին իւրեանց, այլև երկուց կամ երկից և բազմաց ևս ազգաց, որպէս տեսեալեմք, և տեսանեմք այժօք իսկ մերովք։ Զիարդ ուրեմն մանկունք ազգին մերոյ չկարեն նոցին նման ու- սանիլ, և յառաջագէմ լինել. կարեն, և արդա- րեւ կարեն, եթէ կամիցին, եթէ դպրոցս բա- րեկարգ և բարձրագոյն ուսման կառուցեն, և վարժապետք հմուտք և ճարտարք ի նոսին կարգեսցեն։ Թէև կան այժմ դպրոցք բազումք, այլ ալիքքիկ չեն բաւական ազգին մերոյ։ ուս- տի՝ հոգեւոր իշխանք ազգին մերոյ, որք են Հայրապետք, Եպիսկոպոսք և Առաջնորդք ազ- գիս ընդ նոսին և բանասէրք, լեզուագէտք և ճշմարիտ ազգասէրք, պարտին յորդոր մատու- ցանել ազգին մերոյ առի յաւելուլ, յաճախել դպրոցս ամենայն ազգ ուսմանց, զոչք ընդ նմին ուսուցանել զԵւրոպացոց լեզուն, գլխաւորա- պէս զԱնգղիացոցն և զԳաղղիացոցն։ ուսանե- լովն զբնիկ բարբառ մեր համարեսցին յազգս, և ոչ մոռացն զազգս իւրեանց, և զկրօնս հայրենաւանդս, և ուսանելովն զլեզուն Անգ- ղիացոց և Գաղղիացոց, և այլոց Եւրոպաց- ւոց, պիտանի անգամ լիցին ազգին և մարդկան սեռի։ Յայնժամ հասցէ ազգ մեր ի ցանկալի և յակնկալեալ կէտ նպատակի իւրոյ։ յայնժամ ազգ մեր լիցի լուսաւորեալ և բարգաւաճեալ, և երջանիկ և զօրաւոր։

Ուսանելովն զբարբառս Անգղիացոց, և Գաղ-

ղիացոց, նման տնօրէն մեղուի, մոցեն ման- կունք մերաղնեայք ի բուրաստանս ամենաղանս ծաղկանց գիտութեանց նոցին, և մակացու- թեանց, և անախ ծծեսցեն զհիւթս գիտութեց և դարձ արարեալ ի տունս իւրեանց բնիկս, յայնժամ սփռեսցեն ի մէջ ազգի մերում և լուսաւորեսցեն զազգս, և բարեբաստիկս ա- րասցեն զհայրենիս։ ի լեզուի Անգղիացոց և Գաղղիացոց լի են ամենայն ազգ գիտութեանց և մակացութեանց, յուսանին և ի հմտանալ լեզուի նոցին, կարի հնչտին է լինելոց զմատեա- նքս գիտութեանց նոցին թարգմանել ի բուն բարբառ մեր (որ է զբարբառն), և տարածանել ի մէջ ազգի մերում։ կան ի լեզուի նոցա մշտա- եանք պատշաճ ամենայն հասակի, ուստի դիւ- րագոյն լիցի թարգմանօրէն շարագրել, քան թէ ի նորոյ հնարել, և շարագրել, և ապա ու- սուցանել մանկանց դպրոցաց։ սմին իրի օգտա- լէտ է՝ զաշխարհաբաւն ի բաց դնել, սակաւ առ սակաւ անհետ առնել, և բուռն հարկանել զգրաբաւէն, և ջանալանխոնջ վստակօք, և ճշմարիտ հայրենասիրական եռանդիւ ուսանել զայնս, զի մանկունք, և ուսուցանեալք ազգին մերում հմտանալով, և բարգաւաճելով ի գրա- բառին, սկիզբն առցեն թարգմանել զմատեանս կամ թարգմանօրէն շարագրել, յօդուտ ազգին մերոյ։ Որ սիրէ զազգ մեր և զհայրենիս, և զօ- գուտ ազգին խնդրէ, այնպէս առնել պարտ է։ Մեծարելի Ուխտն Մխիթարեան եթէ չէր յայն-

Պատգամաւորութիւն.—Հայոց Պատրիարքա-
րանի խառն ժողովոյ կողմանէ յանուն ազգին
Զեր բարձրութեան կընդդէմացանայ պատգամա-
ւորութիւնս այսօր յայտնելու համար թէ՛ Հայոց
ազգը՝ ինչպէս անցելոյն նոյնպէս և ներկայիս
մէջ զանազան հարստահարութեամբ կը տառա-
պի և կը չարաչարուի, և որք հետզհետէ բաղմա-
պատկուելու վրայ են։ Այս չարեաց յանմիջական
դարմանը ի՞նչօրոք չգործելով, վերջին օրերս ա-
ղետաբեր փիճակ մ'առած ըլլալուն համար է որ
Հայոց Պատրիարքը հրաժարած է իւր պաշտօնէն
և նախագահէր կրօնական և քաղաքական ժո-
ղովներուն, հետեւեալէս և ազգին գործերն ալ
երեսի վրայ մնացած են։ Ժողովս կուգայ իրաց
այս վիճակը Զեր բարձրութեանն ներկայացը-
նելու, Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած զեղծ-
մանց և գործուած հարստահարութեանց ան-
միջական դարմանը խնդրելով հանդերձ։

Եպարզութիւն.—Շիտակն ըսելու համար թէ՛ մէկ
կողմէն և թէ՛ միւս կողմէն շատ բաներ կըսեն
ինձ. դժբաղդաբար թէ՛ մին և թէ՛ միւսը չա-
փազանցութիւններով լեցուած են։ Ես թէ և
նոր եկած եմ այս պաշտօնին և կատարեալ տե-
ղեկութիւն մ'ունենալայս բաներուն վրայ շատ
դժուար է ինձ համար, սակայն ես պաշտօնեայ
մ'եմ որ ամեն հասարակութիւն հաւանար նը-
կատելով՝ ամենուն հանգստութիւնը և բարե-
լաւութիւնը հաւասարապէս պիտի մատակարա-
րեմ. իմ ճիգերս պիտի պսակուին, իրաւ որ
չեմ գիտեր, բայց սա պէտք է գիտնալ որ՝ ա-
սանկ ծանր ժամանակի մը մէջ այս երկրին Օս-
մանեան ամեն կարգի հասարակութիւնները
կուզէ Հայ ըլլայ, կուզէ Արաբ, կուզէ Թուրք ևն.
պարտաւոր են կառավարութեան ջանքը օգնել
և ոչ թէ դժուարացնել. դժբաղդաբար ինձ
տրուած տեղեկութիւններն այնպէս կըցուցնեն
թէ՛ Հայոց ազգը որ դարաւոր հաւատարմու-
թեամբ միշտ օգտակար հանգիստացած է Օսմ.
Պետութեան, սոյն միջոցին չեղած է այս շաւ-
ղէն, ինչպէս ուրիշ օսմանցիներ ալ, և կըզիմէ
օտար աղբիւրներու և անոնցմէ շահ կըսպասէ.
օտարը ինչ կընայ ընել, օտարը իւր շահերուն
համեմատ կը գործէ, իւր շահերուն համեմատ
կը թելադրէ զմին կամ միւսը։ Պէտք է գիտնալ
Հայոց ազգը, որ օտարներուն ամենն ալ համա-
ձայն չեն Օսմանեան կայսրութեան օգտին ու
շահուցը. ուստի պէտք չէ անոնց գործիք ըլլալ,
այլ ընդհակառակն պէտք է գիտնալ թէ՛ այս
աղետից դարմանը օսմանեան կառավարութիւ-
նը միայն պիտի կրնայ ի գործ դնել. որուն ա-
մեն կարգի հասարակութիւնը պէտք է գործա-

ծամ գետեղելալ ի կղզեակն սրբոյ Ղազարու
յիտալիա, վարդապետք և Հարք սրբազանք
չկարէին այդչափ բարգաւաճիլ ի բնիկ բարբա-
ռն մեր, և յայլ գիտութեան և լեզուագիտու-
թեան, զի էր յայնժամ իտալիա դահ ամենայն
գիտութեանց և մակայութեանց, և ուսանե-
լովն զԵւրոպական լեզուս, և զգիտութիւնս նո-
ցին, լուսաւորեցան նոքա մեծափայլ և սկիզբն
առին լուսաւորել զազգ մեր, մատենագրելով
և թարգմանելով զընտիր ընտիրս ի մատենից
նոցին, որպէս այժմ կան ի միջի մերում. եթէ
չէին յաղդի մերում մատենագրութիւնը նոցին
և թարգմանութիւնը, զինչ էր լինելոց ազգ-
վեր ի դպրութեան մասին և լուսաւորութեան,
թող բանասէրք և ազգասէրք վկայեսցեն։ Եթէ
հարկուաւոր Հարք սրբազանք իրր ի մի և կէս
դարով այդչափ մշակեալ են և բարգաւաճեալ
զընդու մեր, և այդ չափ մատենաս գրեալ, քեր-
թեալ և թարգմանեալ, և տարածեալ յաղդի
մերում, յօգուտ ազգին, զիմարդ ուրեմն ոչ
կարոցեն բւերաւոր մերազնեայք, և մանկունք
նոցին առնել նոցին հանգոյն։ Կարեն առնել,
արդարեւ կարեն, եթէ միայն կամիցին, եթէ
միայն սկիզբն առցեն այնպէս առնել. Զարթիք
հանա, զարթիք մանկունք հայկականք, նոցին
հանգոյն ի լոյս գիտութեան և լեզուագիտու-
թեան ձեմել, նոցին հանգոյն բարգաւաճել
զբնիկ բարբառ մեր և լեզուագիտութեան, և
հանգոյն նոցին մատենագրել և թարգմանել

լոյս ըլլան, որպէսզ կառավարութեան գոր-
դիւրանայ. այս նպատակաւ ահա երկու դօմի-
սիօն կարգեցի, մէկը Եւրոպական Տաճկաստանի
համար, որուն նախագահը քրիստոնեայ բաշայ
մ'է, և միւսը Ասիական տաճկաստանի համար,
որուն նախագահը հարուստ և արդարասէր տա-
ճիկ բաշայ մ'է. ասոնց լիազօր իշխանութիւն
պիտի տամ որ մանրակրկիտ կերպով այդ չար-
եաց պատճառները քննեն և հեղինակները
գտնելով, անմիջապէս և առանց աշտուածեան
պատժեն, և այն բաները որոց քննութիւնը
կեղծոյնն կըլլերարբերի, պիտի տեղեկագրեն
մեզ. Ասիական Տաճկաստանի համար կազմեալ
գօմիսիօնը Հալէպէն սկսելով Տիարպէքիւր և Ա-
սիոյ այլ կուսակալութիւնները պիտի պտըտի.
հոն ձեր ազգն ալ առիթ կուսենայ իւր ամբողջ
ցաւերը փսստ ի ձեռին ներկայացնել և դար-
մանը պահանջել, վստահ ըլլալով որ յանցա-
պարտք իրենց պատիժը պիտի կրեն. ձեր եպիս-
կոպոսներն, երեւելիները, ազգային պաշտօնա-
կան մարմինները նոյն գօմիսիօնին կընան ապա-
գային բարեւք կառավարութեան միջոցներն
ալ առաջարկել. զի քննիչք պարտաւոր են զա-
նոնք մօտիկ ընել. բայց այս բաները, ինչպէս
կըսանէք, դիւրին չեն անմիջապէս գործա-
դրել, և դարաւոր զեղծումները քիչ միջոցի
մէջ բառնալ. ուստի ըսէք Հայոց ազգին որ համ-
բերէ և օգնէ մեզ մեր այս դժուարին պաշտօ-
նին մէջ. Հայոց ազգը պէտք է յիշէ որ այնչափ
դուրեր Օսմանեան Տէրութեան հովանեաց ներ-
քս. իւր ազգութիւնը և իւր ամեն առանդու-
թիւններն ու սովորութիւններն անվթար պա-
հած է. պատմութեան մէջ դժուարին է դըտ-
նել այնպիսի տէրութիւն մը որ այս նուիրական
բաները այսչափ պահպանած ըլլայ։

Պատգամաւոր.—Հայոց ազգը առ Օսմանեան
Պետութիւնն իւր դարաւոր հաւատարմութիւնը
անվթար պահած է և կըպահէ. օտար ներշնչու-
թիւնք բնաւ չեն ներգործեր իրեն. իւր բաղդը
կուզէ ձեռք բերել Հայաստանի մէջ և այն օս-
մանեան դրօշին ներքեւ. Հայոց ազգը օսմանեան
կառավարութեան բարենպաստակ ձեռնարկու-
թեանց օգնած է միշտ. հարստահարութեանց
դարմանը և զեղծմանց բարձումը պահանջելն
իսկ այսօր, ինչպէս յայտնի է Զեր բարձրութե,
օգնութիւն մնէ. սակայն ցաւալի է ըսել որ
Հայաստանի այլեւայլ գաւառներու մէջ ինչպէս
են վան, կարին, Տիարպէքիւր, Սեբաստիա և այլն
տեղի ունեցած զանազան հարստահարութիւնք
տակաւին կը չարունակուին, ասոնց դարմանին
և յանցապարտներուն անաշտապէս պատժուե-

զմատեանս ամենայն ազգ գիտութեանց, և տա-
րածել յաղդի մերում. Եայնժամ ազգ մեր հա-
մապատիւ համահանգէտ լիցի ազգացն լուսա-
ւորելոց և քաղաքակրթելոց և երջանկացելոց.
յայնժամ սիրելին մեր Հայաստան փոխեցի ի
Հայաստանն նախկին և երջանկի Հապա սկիզբն
արարէք այժմէն, և մի դանդաղիք մի՛, զի որ-
չափ փութով, այնչափ օգտաւէտ։ Մանկունք,
որդիք մերն Հայաստանի, մի՛ բնաւ մի՛ երբէք
ընդունիք շաշխարհաբառն ուսանիլ ի դպրոցի,
այլ ի բաց ի բաց մերժեցէք զայն. երգումն
կռնցէք ընդ իրեալս, երգումն սուրբ, չըն-
դունել զայն բնաւ, և չուսանիլ երբէք զաշխար
հաբառն, որ է իսաւարիչն ազգին մերոյ, և գե-
րապանձ գրաբառ դպրութեան մերոյ։ Ի բաց
հալածեցէք ի բաց զայն ի վիհն մոռացութեան
և հայրենասիրական եռանդեամբ և տենջանօք
բուռն հարէք զգրաբառէն զպանծալի և որբա-
ղան լեզուէն մերոյ. զայն ուսանիլ և յայն բար-
գաւաճիլ, և զայն մշակել և բարգաւաճ առնել
զգաւորութիւն մեր։

Հարցանելի է ջատագովաց աշխարհաբառին,
ուսանողն աշխարհաբառին, պարտէ արդեօք
զամենայն, կամ գէթ զբաղում հայկական բառս
գիտել թէ ոչ, հարկաւ պատասխանի առնելոց
են, պարտին գիտել, ի գիտելն զբառս՝ պարտին
գիտել զիմաստս կամ զմեկնութիւն նոցին. զի-
մարդ ուրեմն ոչ հասկանայցեն և խելամուտ լի-
ցին բանից շարագրելոց ի զրոյց բարբառ։ Ման-

Լուսաւոր շատ անգամ միտիօններ կա-
մուած և նախորդ Եպարքոսներէն խոստումներ
եղած են. սակայն այս ամենը արդիւնք մը չեն
արտադրած և լրաց վիճակը ինչ որ էս, նոյնը
մնացած է յայսօր, մանաւանդ առեւելի վտակու-
րացած. ասոր համար է որ Պատրիարքը յառա-
անցած է իւր թախանձանաց և պահանջմանց
ձեռն մէջ, որպէսզ ի կարող ըլլայ ժողովուրդը
անվրդով պահել. Սակայն երբ մինչև ցայս կէս
արդիւնք մը չուստաւ, հրաժարեցաւ իւր պաշ-
տօնէն և գործերէ քաշուեցաւ. այս կացութեան
մէջ խառն ժողովին գօմաւորին է գործել, եթէ
տակաւին իրաց այս ցաւալի վիճակը շարունակ
և անմիջական դարման մի՛ գործ գործելով
արդիւնքը երկան չդայ. Հայոց ազգը գիտէ
համբերել, ընդ երկար համբերած է, ինչպէս
յայտնի է Զեր բարձրութեան. սակայն և այս
յայտնի է թէ՛ համբերութիւնն ալ չափ մ'ունի.
Այնչափ բաղմուցած են այս վերջին ժամանակ
ներս զեղծմանց և հարստահարութեանց երե-
սէն Հայոց ազգին վիշտն ու տառապանքը, որ
այլեւս չկրնար տոկալ, հետեւեալէս և համբերել-
նաւ մանաւանդ առաջարկեալ պայմանները զի
կրնար ակնկալել տալ այն հաստատ յոյսը թէ՛
արդիւնաւոր կերպիւ պիտի կատարուին, զի,
ինչպէս ըսինք, շատ անգամներ այս օրինակ
դարմաններու համար խոստումներ եղած. բայց
անց օրմագրելի և ապարդիւն մնացած են.
Հայոց ազգը անմիջական դարմանի գործադրու-
թեամբ արդիւնք մը տեսնել կըսպասէ։

(Մնացորդն յաջորդ բողոք)

ԱՌԱՅՈՒՆ ԿՐԾՆԻ ԲԱՐՈՑԱՅԱՆ

Արդոյ խմբագիր Արշալուսի

Այս վերնագիրը տեսնողը անշուշտ պիտի զար-
մանայ և իւրովի պիտի հարցնէ թէ՛ կարելի է
արդեօք առանց կրօնի ճշմարիտ վարդապետու-
թեանց և ուղիղու փրկարար սկզբանց բարոյա-
կան մը երեւակայել կամ տեսնել մարդկային
ընկերութեան մէջ։ Սակայն մեք ես միեւնոյն
հարցումը ըրինք իւրովի երբ առաջին անգամ
Արշ. Մանչ. խմբագիր Մամուրեան պատուելոյն
սոյն տարօրինակ և նորեւեկ առարկութիւնը
տեսանք։ Մենք այնպէս համոզուած էինք թէ՛
մարդու բարքը ու վարքը շտկելու և զանկա
նախանձելի վիճակի մը հասցնելու համար,
քրիստոնէական կրօնը առելի մեծ և զօրաւոր
դեր մը կը կատարէ. և չէ կարելի գտնել ուրիշ
տեղ նոյն կրօնի սուրբ մատենից մէջ պարու-
նակեալ հիանալի սկզբունքները, որոնք մարդս
կը բարձրացնեն և իր կոչման արժանի էակ մը

կունք, որ ուսանին ընթերցում, գիտել զբառս
և զիմաստս բանից, և փոքր ի շատէ տեղեկա-
նալ օրինաց լեզուին կամ քերականութեան,
կարող լիցին խելամուտ լինել բանից գրելոց
գրաբառաւ, և այդ անժխտելի է յամենայն
ոլջամտաց, և որ չէ ուսեալ զգաւորութիւն մե-
րում լեզուի, կամ չէ ունեցեալ բաղդ. ուսա-
նելոյ, չկարէ խելամուտ լինել, կամ ըմբռնել
զիմաստս բանից շարագրելոց յաշխարհիկ բար-
բառ զվեհագոյն իրաց և նիւթոց, զի կան այն-
պիսի բառք, որք միայն երկարամտայ ուսանո-
ղացն ի դպրոցս, և կամ վարժելոցն և հմտա-
ցելոցն ի լեզուին են միայն իմանալի և ընթեր-
նելի, օրինակի աղագաւ դադափարեցուք աստ
ի Սիօնէն,

Մետասաներորդ տարի 1876 թիւ 1
«Նոր տարին անմէն մարդոյ համար մի նշա-
նաւոր Ժամանակաշէն է, յորում կամիտիւն յոյ-
սեր և փափագներ, ներքին ակնկալութիւնս
ենք և խորհուրդներս Մի կողմէն առաւօտեան
զանդակն կը հնչէ և կը քարոզէ Ժամանակի նոր
«չջան» միւս կողմէն թմբուկներ փողեր և եր-
գեր կաւետեն նոր տարւոյ առաջին արշալոյսն
«Մանկունք և երիտասարդք ուրախութեան
«աղաղակներով կողոլունեն նոր տարւոյ գալուս-
տուն. որդիք կաղօթ են իւրեանց ծնողաց հա-
մար և ազգին բարեմտղով ու ի ինններ կանեն
«իւրեանց իշխողներու համար։
«Ո՛վ տէր իմ և Աստուած, որոյ ողորմութիւնը

կրօնական և քաղաքական հարցերու մասին, որոնք անոր միտքը և սիրտը կրթելու, զգացումները զգուշացնելու, խիղճը լուսավորելու համար նախ և առաջ հիմնական սկզբունքներ պէտք են, որոնք ուղղակի կրօնէ կը ծագին: Արդ այս հիմնական սկզբունքները ի՞նչ են, որոնք են և ո՞ր դասի պէտք է կրօնէ գործը, Մամուրեան պատուելին պէտք է յայտնէ զանոնք, որպէսզի գիտցուի թէ՛ առանց կրօնի ի՞նչ եղանակաւ բարոյական կը ըլլայ: Բազմակողմ պատուելին անցեալները խմբագիր մը կը հնչեցնէր ըսած ըլլալուն համար թէ՛ «առանց կրօնի հիմնական սկզբունք» կատարեալ բարոյական չկրնար ըլլալ: Անկէ ետք սոյն խօսքը Գերմանիոյ Կիյովկայայն ալ արտասանեց Ռայխշթակի ժողովոյ բացման առթիւ իր ըրած գահախօսութեան մէջ:

Տարակոյս չ'կայ որ Մամուրեան պատուելին կայսրն ալ կը հնչեցնէ՝ զայն ազատ համարելով, վասնզի ինչպէս որ ասկէ յառաջ ըսած ենք, Մամուրեան պատուելին անանկ համարում ունի թէ՛ աշխարհիկ մէջ իրմէ դուր ուրիշ մահկանացու մը չ'կայ որ իրեն հաւատարի կամ իրեն չափ հաճի: Բազմակողմ, գիտնական, լեզուագէտ, պատմագէտ, օրէնսգէտ, կրօնագէտ, բարոյագէտ, սրամիտ, ճարտարախօս և այլն, ըլլայ: Մարդու մտային կարողութիւնը երբ տկարանայ կամ խանգարի, այս տեսակ ցաւալի դրութեան մէջ կ'ընկնայ, և ինքզինքը նոր մարդաբէ, առաքեալ կամ վերանորոգիչ կը համարի, և իր աչքին դարերէ ի վեր արմատացեալ կրօնը, օրէնքը և անոնցմէ հետեւող բարոյականը արժէք մը չ'ունենար:

Խնդրեմ, արդոյ խմբագրութիւն, որ սոյն համառօտ գիտողութիւնքս բարեհաճիք ձեր լրագրոյն մէջ զետեղելու շնորհն ընել:

Որով մնամ
Իզմիր, 8 Փետրվար 1879

ԱՐԵՎԼՈՅՍ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Յառաջ բարի, կեցողք, ետեւէս անցեալ օր, իմ բարեկամս, որ կրեապեց խառն կը դառնար, և դէմքին վերայ նոր զայրոյթի նշաններ կ'երեւէին: Երբ է, պատասխանեցի, յայտնելով իմ հետաքրքրութիւնս իւր այլալուծեան վերայ: Ինչ մնաց որ քեզ համար փորձանքի պիտի հանդիպէի Ձեռ գիտեր, բարեկամ, կրկնեց նա, որքան նախանձախիղ իր եմ ձեր պատուին և ձեր խմբագրութեան, որ երեսունեկին տարուց ի վեր բովանդակ ազդին համակրութիւնն ստացած է և մեծ ու կարեւոր ծառայութիւններ ըրած է ազգին, ինչպէս և ի ճշմարտութենէ բռնագատեալ կրիստոնցականէր և Ա. Մամուրե:

(1) L'Évangile offrit au monde un code de morale plus pur que tous ceux qui existaient. (Droz.)
(2) Հոս տեղ ծանօթութիւն մը կար Գաղղիացի Պէյլի գիտնականին «նախաձեռն բարոյական» առնուց քրքին առնուած, որ քրիստոնեական սուրբ կրօնի վարդապետութիւնէ ծագած բարոյական արդիւնքները կը նշանակէր. բայց քիչ մը երկար ըլլալուն համար լազորք բռնուց ձգեցինք:

այնչափ է և գիտութիւնը անբաւ. ո՞վ հայր, որ բարութիւնն եւ բովանդակ մի թողուր զիս, մի թողուր և զայնոսիկ որք սիրելի են ինձ: Մի թողուր զմեզ երբ մենք հեռանամք և մոլորեմք իսկ իրեն: Վասնզի քո գաւառներդ չ'են խոտորեն իսկ ուղիղ ճանապարհէն, դարձեալ կը դառնան արտասուօք կընկնին ոտքերդ և կը հայցեն ողորմութիւնդ:

Այժմ փոխեմ զայն ի գործառ պարզ և մեկին լեզու մեր, և ամեմքնդ օրինօք լեզուին, սակաւ իմն փոփոխութիւն առնելով:
Նոր տարին ամենայն մարդոյ ի համար մի նշանաւոր ժամանակակէտ է, յորում ամբողջին յոյս և փափագք, ներքին անկեղծութիւնք, և խորհուրդք. ի մի կողմանէ առաւօտեան զանգակն հնչէ, և քարոզէ զժամանակին նոր շըրջանն. ի միւս կողմանէ թմբուկը, փողը և երգքը անտեսն դնոր տարւոյ առաջին արշաւանս: Մանկունք և երիտասարդք ուրախութեան աղաղակով ողջունեն զնոր տարւոյ գալուստն, որպէք լազոր են իւրեանց ծնողաց ի համար: և ազգք բարեկամութիւնն առնեն իւրեանց իշխողաց ի համար:

Ո՞վ տէր իմ և Աստուած, որոյ ողորմութիւնք անչափ է, և գիտութիւնք անբաւ. ո՞վ հայր, որ բարութիւնն եւ բովանդակ մի թողուր զիս, մի թողուր և զայնոսիկ որք սիրելի են ինձ: Մի թողուր զմեզ, երբ մենք հեռանամք և մոլորեմք իսկ իրեն: Վասնզի քո գաւառներդ չ'են խոտորեն իսկ ուղիղ ճանապարհէն, դարձեալ կը դառնան արտասուօք կընկնին ոտքերդ և կը հայցեն ողորմութիւնդ:

րեսցին իսկ յուղիղ ճանապարհէն, դարձեալ առ քեզ դարձցին, արտասուօք անկանիցին յոտս քո և հայցեսցին զողորմութիւնդ:

Խնդրեմ արդ այժմիկ ի շատագուց աշխարհաբաւին ընթերցուի ի լուր հասարակաց և սակաւագիտաց լեզուին մերոյ, նախ զընդօրինակեալն աստ «ի Սիօնէն» զշարագրեալն յաշխարհիկ բարբառ, և ապա զնոյն գիտնական ի պարզ դարբառ, կամ զամեալն ընդօրինօք լեզուին, և հարցանել ի նոյնանէ, ըմբռնեն արդեօք պիմաստս, և իմանան զմիւսնոյն բանս ամեալն ընդօրինօք լեզուին, թէ ոչ: Անշուշտ եմ ես, և եմն իսկ բազումք ի բանասիրաց և բանագիտաց, զի ունին ըմբռնել զիմաստս, և իմանալ զբանս զայնս: Եթէ այդպէս, զիարդ ուրեմն շարագրեն յաշխարհ լեզու աշխարհիկ, և զիարդ շարագրեն ի պարզ, ախորժաւոր, քաղցր և պերճ լեզու դարբառին, որ իմանալի է գոյցեալ բազմայ յազգայնոց մերոց, սիրելի և ցանկալի բանասիրաց, բանահիւսաց, գրագիտաց, և ազգասիրաց իսկ:

Ուստի ժողով, յարգանք, և ազաւետագործեալ մեծարանք ի համայն սիրելի և պատուելի համագրեաց մերոց, բանասիրաց և ճշմարիտ ազգասիրաց, անխնայ տքնութեամբ և հորաբոյն փաստաբանութեամբ պաշտպան կալ դրաբառ գերապանծ, պերճ, ազնուագոյն, հաճոյական, սրտաշարժ, փափկափանգ, և սրբազան լեզուին մերոյ, որ է նշան քաղաքակրթ, բա-

ւր մէկ ամառներին մէջ, բոլոր իւր հակակիր զդաշնամբ մէկտեղ:

—Կարճ ըրէ, ընդհատեցի եւ անհամբերութեամբ նորա խօսքը. լակնացի եղիր խօսելուդ մէջ, և շուտով յայտնէ ինձ ինչ փորձանք էր որ քեզ կրպառնայր:

—Կ. Պօլսոյ ազգային նշանաւոր խմբագրաց մէկուն Եւրոպայէն հոս հասած լինելը խմբագրէք անշուշտ: Նորա բոլորածքը շրջապատած էին մի քանի ազգային երիտասարդներ, նոյա խօսակցութեան նիւթը Արշ. Արարատեանն էր: Յիշեալ երիտասարդք իբր թէ մի նոր հրատարակեալ թերթի վերայ տեղեկութիւններ հաղորդելով դատողութիւն կ'ընէին նորա մասին, նախատեղով զայն որչափ կընեցէր շրջակայ ունկնդրաց տղիւնք կարծեաց համախմբութիւնը: Նախատեղներէն մին որ քաղաքական ժողովոյ մէջ ևս անարժանաբար նստարան մի գրաւած է, յանդգնեցաւ մինչև սրիկայից խմբագրութիւն անուանել պատկառելիութեամբ: Արեւն սկսաւ եռալ, գլխուս մագերը ցցուիլ. և քիչ մնաց ձեռքիս լսիտաձե ցուպը դիտուն սրիտի իշկեցնէի ասելով. «որ ոչ լուիցէ ունկամբ» լուիցէ թիկամբ: Մեծ խմբագիրը կըմտածէր անշուշտ պատասխանել սոյն լսիւրը երիտասարդին և ասել թէ՛ ձեր խօսքերուն և յիշեալ թերթին խմբագրութեանց մէջ մեծ տարբերութիւն և նորա խորհրդածութեանց մէջ ճշմարտութիւն կը գտնեմ միշտ: Հետեւապէս ձեր դատողութիւնները և խօսքը աւելի սրիկայական են քան թէ բանաւոր: Դուք փոխանակ օտարի մի առջև ձեր քաղաքակցոյն պատիւը աղարտելոյ և մեծ համբաւ վայելող թերթի մի, որ ձեր քաղաքին պարծանքն է և ձեզ ալ կը վերաբերի, անունը կոտրելոյ, կրնաք պատուաւոր և գրաւոր կերպիւ դատողութեան առնուլ նորա յոգնածները: Թերեւս սոյն խօսքերը շարունակել կ'ուզէր մեծ խմբագիրն երբ լուր տուին իրեն թէ չողենաւ կը պատրաստուի ճամբայ ելնել: Եւ անմիջապէս զատուեցաւ անոնցմէ, անհաճոյ յիշատակութիւն տանելով հետք քաղաքին լուսավորեալ համարում երիտասարդաց վրայ:—

Լուր թեամբ մօտիկ ըրի բարեկամիս պատմութիւնը, բայց ինձ բնաւ զայրոյթ չ'պատճառեց: Երբեք միայն ասացի թէ վատ խօսքը վատ ասուլին կը վերաբերի: Սրիկայ եղողն զամեն ոք սրիկայ կը կարծէ: Այսու ամենայնիւ այդ պատմութեան ես մի բան կըմտաբերեմ: Անշուշտ այդ խօսակցութեան ներկայ էր նաև յիշեալ մեծ խմբագրին քաղաքիս գործակատարը. և նա ևս իւրեան ինկած նախատինքներն խօսեցած է:—Այո, ասաց, բարեկամս:—Ուրեմն կը-

րեկիրթ ազգ լինելոյ, որ է յոյս բարգաւաճանաց ազգին մերոյ յուսմունս: Սկիզբն այժմէն արարէք զն, Առաջնորդք, բանասէրք, բանագէտք, և ազգասէրք, ուսուցանել զայն համայն փութալան և ուսումնասէր մանկանց մեծաբնաց, որ յոյս են լուսաւոր, բարգաւաճ, բարեկիրթ, քաղաքակիրթ, զօրաւոր, բարեբաստիկ և բարեկեցիկ ազգ լինելոյ, և փառք և պարծանք Հայաստան աշխարհին:

Կեցցէ ազգ մեր, կեցցէ գերապանծ դրաբառ լեզու մեր, մեռցի և թաղեալ ի վիհս մութութեան անշուք, անախորժ, տարականոն և տարօրէն աղաւաղեալ լեզու աշխարհաբառ: Համայն սիրտք մերազնեայր զայդ ըրճապցեն, համայն բերանք ազգայնոց մերոց զայդ կրկնեսցեն, և համակ դաշտք ծաղկազարդ և լերինք վեհափառք մերոյն հայրենեաց զայդ հանցեն արձագանգս սրտառուչս, և համօրէն մուսայր հայկականք ի քաղցր ի լար և ի նուազ դաշնակաւոր զայդ երգեսցեն յաւեժ: Եւ սուրբ Հոգին անմահ, լուսաւոյթառ Աղբերակն շնորհաց և պարգեւօք լեզուին մերոյ, անտի յերկնից ի սիրտ ազգեսցէ ողջոյն Հայ մուսայից, և մեծաբնաց մանաւանդ, սիրել զմիմեանս, սիրել զհայրենիս, և զմայրենի լեզուն նուիրական, և ալ ի յաջ կցեալ, և սիրտ ի սիրտ միացեալ, ի միասին ազգովին ճեմել ի լոյս գիտութեան, և ի շաւիղս գեղեցիկ գայրութեան ԳԵՐԱՅԻՆ:

Սկիւրից Յ. Զօրաբան:

մակարերեմ որ չորս շաբաթուց ի վեր է Մ. . .
լրագրելովար դեմը և մեզ չըրկելը քու ասած-
ներդ կըհաստատէ : Բայց չեմ կարծեր որ մեծ
խմբագիրը գոհ եղած լինի իւր գործակատարի
ընթացքէն :

—Լաւ , կրկնեց բարեկամս . իսկ Մ. . . չըն-
դունիլդ ինչ պատճառի կուտաս : Դորա պատ-
ճառն , պատասխանեցի ես , անտեսական մեծ
հաշիւներու կուտամ . ապա թէ ոչ Մ. . . խմբ-
ագիրը , որքան որ երբեմն յակամայից ստի-
պեալ ի շնորհս եռաստեղութեան արձագանդ-
կըլինի օտարաց առ ինքն և անտի առ մեր
խմբագրութիւնն արձակուած լուսանքներու ,
բայց մեք համոզմամբ կըծանշեմք նորա փոր-
ձուած բարեսրտութիւնը նկատմամբ իւր անդ-
րանիկ եղբոր :

—Մինչդեռ մի քանի նախանձոտաց կողմէ խմբ-
ագրութիւնն անուանարկիչ խօսքեր կըլին .
ուրախ եմք միւս կողմէ որ բոլոր ազգը լաւ
ճանցած ու գնահատած է լրագրիս առ ազգն
մատուցած ծառայութիւնը : Հետեւեալ նամակը
իւր վկայութիւն մէջ կըբերեմք , ոչ ի պարծանս
մեր , քաւ լիցի , այլ ի կշտամբանս չարամտաց .
որով և նորահաստատ ընկերութեան մի վերայ
տեղեկութիւն տուած կըլինիմք ընթերցողաց :

29 Յունուար 1879

Հալէպ . դիւան կիլիկիական
Վ. Ուսումնասիրաց ընկերութիւն

. . . Տէր ,

Արարեալն Արարչաւոր նոր տնօրէն և խմբագիրն
իւր առաջին շրջանէն սկսեալ իմացուց թէ ար-
ժանաւոր է իր նախորդին , և ասով ձեր անուն
մեծ պատիւներ հանած է այժմ մանաւանդ սոյն
կողմերս , ինչպէս ալ ամեն բարեմիտ տեղեր :
Ասկից քաջահամբաւ նաև նորակազմ կիլի-
կիական Ուսումնասիրաց ընկերութիւնն՝ իւր
նպատակին համեմատ ձեզ ևս կըգիւմ իւր ազ-
գային երեւելի և ազգանուէր խմբագրապետի
մի . որպէսզի ձեր խելքէն մի օրինակ անձնա-
նուիրաբար ընծայէք ընկերութեանս՝ որնոր
իւր կանոնագրութեան արամագրութեան հա-
մեմատ պիտի ընծայած լծերէ երկուց . կիլիկիոյ
քաղաքներէն միոյն վարժարանի ուղարկէ ի յի-
շատակ մեծահաշակ և բազմաճմուտ ի :

Յ. Թերզիպաղեանց Վ. Մ. Քիրքեանց :

ՔԱՆՈՔԱՆ ԷՍԻՔԻՔ

Զմիւռնիա , 17 Փետրուար

Անցեալ շաբաթ օր մի քանի բարձրաստիճան
սպայից ընկերակցութեամբ քաղաքէն անցաւ
Սիւլէյման վաչան ի Մերսին երթալու . Բուժէլիոյ
բանակին ընդհ. հրամանատարը զինուորական
ատենի մէջ իւր գատապարտութիւնը կրելով
ի Պաղտատ կ'աքսորուի , ուր պիտի քաւէ իւր
պարտաւորութիւնը չկատարելուն յանցանքը :

Ս. Պատրիարքը շնորհակալութեան գիր ուղ-
ղած է սրբ կարնիէթ Ուօլթէ կիպրոսի կառա-
վարին վասն համակրական ընդունելութեան
զոր ցոյց տուած է տեղւոյն Հայ հասարակու-
թեան և նոցա հոգեւոր հովուին :

—Անգղիոյ դեսպան սրբ Հ. Լայարտ ի Լոնտրոն
կանչուեցաւ . ոչ ևս ետ դառնալու նպատակաւ :

—Կըզրուցուի թէ Բ. Դուռը միտք ունի մայ-
րաքաղաքիս մէջ գտնուող օտար տէրութեանց
հպատակ արհեստաւորներէն և խանութպաննե-
րէն ևս տուրք առնուլ :

—Աղբիւնաւորաց Ռուսաց կողմէ պարպուե-
լու սկսելուն , կուսակալ Բէռֆի փաշայ հոն հա-
սած պահուն՝ Ռուս հրամանատարն երկու վաշտ
զօրք ընդ առաջ զրկեր է զինքը ողջունելոյ :

—Արարատեան և դպրոցասիրաց Արեւելեան
ընկերութեանց ի նպաստ տրուած պարահան-
դէսներէն 1000ական ոսկի հասոյթ . Հռովմ
Հայոց ի նպաստ Ս. Յակոբայ հիւանդանոցին
տրուած պարահանդէսէն՝ 600 , և Լուս. Հայոց ի
նպաստ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին տրուածէն ևս
1000 ոսկի հասոյթ՝ զոյսցած լինելը ազգ. լրա-

գիրք կըհրատարակեն :

—Մէնէքէլի զատէ Էմին էֆէնտի մինչև ցայ-
սօր չորս անգամ պատերազմական ատենի ներ-
կայացուեր է դատուելոյ . յայտնի է որ նորա
դատախազն է Չմիւռնիոյ կառավարութիւնը :

—Բոսկորից քաղաքը Գարատաղցւոյ յանձ-
նուեցաւ խաղաղութեամբ , և Նիքիտ իշխանը
շնորհակալութիւն յայտնեց հեռադրաւ վեհա-
փառ Սուլթանին :

—Յրնուղի վանահայր և իւր երկու աշխարհա-
կան ընկերքն բարձր Մեծ—Եպարգոսին ներ-
կայացեր և նորա գլխութիւնը հայցեր են իրենց
հայրենակցաց վերայ , մի քանի ուրիշ ինդրոց
հետ մէկտեղ : Ն. Բարձրութիւնը խոստացեր է
Հայ դպրագամ դնել Չէյթուլի մէջ ըստ նոցա
խնդրոյն : Այս խոստումն քնն ալ գէշ է . բայց
կրնայ չորքորթել փորձառու Հայուն :

—Լուս. մէջ կըկարգանք թէ՛ Չէյթուլի վե-
րայ շրկելոյ համար վերստին զօրաժողով կըլինի
որոյ նպատակն է եղբր աշխատիլ ջնջել Ուլիոյ
Հայութիւնը : Դարձեալ կըծանուցանէ Հայե-
պէն հասած տեղեկութեան համեմատ թէ՛ բան-
տարկեալ ութ Չէյթուլի անձանցի հիւան-
դութեամբ մեռեր են :

—Քէօթէնէն Բուժան քաղաքապետը մեծ
սէր ու համակրութիւն յայտնած է Հայոց դէմ
գեր . Առաջնորդ իւթիւնեան Գէորգ ծայրագոյն
վարդապետին , որ կաղանդի օր շնորհաւորու-
թեան գացած է Նորին վաեմութեան մօտ :

—Ուրախութեամբ կըկարգանք Փաշէլի մէջ
Արապկիրու ընթերցասիրաց ընկերութեան յա-
ռաջող իմութիւնը , որոյ նպատակն է ուսուցի
և դաստիարակութիւնը ձրի ծաւալել ժողովր-
դին մէջ . իւր գրադարանը 200 կտոր գիրք ու-
նի եղբր նուիրեալ մեծ մասամբ ի թաթիկեան
մեծ . փրկապոս աղայէ :

—Պիլմարք իշխանը Անգղիա ուղևորելոյ միտք
ունենալով , արդէն քանի մի սենեկով մասնա-
ւոր տուն մի վարձուեր է Լոնտրոյի մէջ :

—Ա. աստիճանի Օսմանիէ նշանը տրուեցաւ
Պ. Վաթիկէթէնի , որ Գաղղիոյ պաշտօնէից ժո-
ղովոյ գահէնց ընտրուած է փոխանակ Տիւֆթի :

—Դոգլըպէն զօրապետ հրաման տուած է վի-
տին ամրոցները հիմնադրուած ընելոյ սկսիլ :

—Անցեալ ամիս 28ին Գոթուրի գաւառը
օսմանցւոյ կողմէ Պարսից կառավարութեան
յանձնուեր է :

—Կիպրոսի Անգղիական իշխանութիւնն ևս
Սև ծովէն հասած նաւերուն համար 21 աւուր
քարանձինս սահմաներ է . իսկ օսմանեան նա-
ւահանգիստներէն գաղղիներուն համար 7 օր
միայն : Նոյնպէս Խալկիի շոգենաւուց երթեւե-
կութիւնը դադարած է ժանտախտին կասկածով :

—Անգղիոյ խորհրդարանը բացուելուն կա-
ռավարութիւնը ծանուցեր է թէ Կիպրոսի բո-
լոր ժողովուրդը անգղ. օրինաց պիտի հպատա-
կին այսուհետեւ :

—Պոլսեան արքունեաց և Ռուսաց կա-
ռավարութեան մէջ Արապ Թապեայի խնդրոյ
համար ծագած գիտութիւնն խաղաղութեամբ
վերջացած կըհամարի , Բուժանիա զիջեր է պար-
պել զայն , պայմանաւ որ Ռուսիա միամտեցնէ
զինքը թէ ինքը չպիտի գբաւէ զայն , մինչև որ
մեծ տէրութիւնը իրենց որոշումը չտան :

—Լ. Կաշէր Գ. Գաշէր կըհաստատէ թէ
Լոնտրոյի Գաշէր կոչուած ընկերութիւնները
դատապարտած են զՊ. Կամպէդգա ի մահ :

—Ինգլիական կառավարութիւնը օսմանեան
Պետութեան վերաբերեալ բոլոր երկիրները
ծախու առած է Եգիպտոսի մէջ . որոյ փոխա-
րէն տարուէ տարի 5000 լիրա պիտի վճարէ :

—Եգիպտական փոստայից ընդհանուր տես-
չութիւնը , կ'ըսէ քաղաքիս Էմբալլա լրագիրը ,
հինգ շոգենաւ ծախու հանած է , որոնք Խաթ-
վական ընկերութեան սեփականութիւնը են :

—Գահիրէի մէջ գործուած դաւաճանութեան
մասին դեռ մանրամասն տեղեկութիւնը հասած
չեն : Զրոյց կայ թէ Անգղիոյ և Գաղղիոյ կողմէ
մի քանի պատերազմական նաւեր պիտի շրջուին
Եգիպտոսի ջրերը , ուրտեղ ապստամբութեան
կասկածներ կըտիրեն ընդդէմ բարենորոգու-
թեանց զոր ընդունած է Խալկի կառավարու-

թիւնը խաղաղութեամբ վեր . ուսար փաշայի ,
որ երկրորդ Յուլի և ներկայ փարաւոնի ար-
քունեաց մօտ :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

Աթին . կացութիւնը գրեթէ միևնոյն է . առ-
ջի շաբթուան ծախսն է 38 կողով . իսկ վերջին
շաբթուանն է 100 կողով :

Հասարակն 123 գահեկան չէքին . Դարահիսար
125 . Էթէն 125—130 . իսկ Պոլստիս կակուղը
150 գահեկան : Պատրաստի կան 2635 կողով :

ՍՈՍՈՒՅՈՒՄ

Société des quais de Smyrne

Կրկնորդուի յարգոյ նաւապետներէ , որք կը
բաղձան ապահովութեան համար ծովածոցիս
մէջ մտնելու , ուղղակի գիմեն Գարափանց Ըն-
կերութեան նաւահանգստի գրատունը ուր ցոյց
կըտրուի իրենց՝ նաւերուն կենալու տեղը : Եւ
ետքէն դարձեալ եթէ ընկերութեան կողմանէ
իրենց տեղերը փոխուելոյ մասին ազգարարու-
թիւն ընդունին , կըպարտաւորին յարմարիլ :

Իզմիր , 1 Փետրուար 1879

Կրկնորդուի յարգոյ վաճառականներէ , որ
եթէ ունին բողոք Գարափանց ընկերութեան
ծառայութեանը և կամ նաւահանգստի պաշ-
տօնատան գործակալաց դէմ , իրենց բողոքն
անմիջապէս Գարափանց ընկեր. մատուցանեն ,
Զմիւռնիոյ , 31 Յունուարի 1879 :

ՀԱՄԱՌՈՏ ԴԻՅԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յօդուաց Դիւթ-Մեթէն

82 երեսէ բաղկացեալ և իւր տպարանէն ի
լոյս ընծայուած է . կրնայ դպրոցաց մէջ իւր
դասագիրք ծաւալել , Գինն է 90 սանդիւմ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՈՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՅԱՅ ՀԱՄԱՐ

Գրէյ Հ. Գրէյ-Վ. Գաշէր Միլի. Կաշէր

Վիլնա Միլի. Կաշէր 1879 :

Ընտիր մասեցագրութիւնն ու մաքուր տպագրութիւն
պարունակող հրատարակութիւնը , Վիլնայի դպրո-
ցէն ելած է ու վրան հոծ գերմանականութիւնը յայտ-
նապէս կ'երեւայ : Առաջիկայ Ընդհ. Պատմութիւնը ,
ինչպէս ճակտեց կը տեսնենք , քեպետ համառօտ է ,
բայց ամփոփ ու ջղոտ գրութեամբ , մեզն ամեն բան
ճշդիւ կը պարունակէ՝ մինչեւ մեր օրերը . ու կատար-
եալ պատկեր մը կըդնէ առջեմիս նաեւ 1877—1878ին
Տաճկառուսական պատերազմին :

Գործքին մէկ մեծ առաւելութիւնն ան է , որ մեծ
ըրջանայեցութեամբ իր մեզն ամփոփած է Ազգային
պատմութիւնը , Հայկազանց հարստութեան մինչեւ
Պերիկի համաժողովը : Դուրս ձգուած չէ նաեւ Հայ-
ոց մատեցագրութիւնը : Ս. սոր մեզ կը ցուցեն հայե-
րէն լեզուին ամենամեծ զարգացումն ու գեղեցկութիւնը
Արշակունեաց քաղաքութեան վերնալուստեան ,
զոր Ոսկեղար կ'անուանէ , ու ետքէն անոր քիչ քիչ
իյնալը՝ մինչեւ ժվ դար՝ ուր նոր կենդանութիւն մը
կ'առնու . լեզուն երկու նորածին դպրոցաց ձեռքը :

Մատեցագիրն իր փոքրիկ երկաթիքութեան մէջ
շատ որոշ գաղափար կուտայ մեզի , զանազան ազգաց
քաղաքական ու բարոյական կենաց վրայ : Կըզմենք
հոս ամփոփ , բայց կատարեալ պատկեր մը Յոնաց ,
Հռոմայեցոց , ինչպէս նաեւ Պարսից , Եգիպտացոց
ու ամեն նոր ազգաց զարգացման ու քաղաքակրթու-
թեան ատիճանին վրայ :

Առաջիկայ Ընդհ. Պատմութիւնը մէկ հատիկ գիրքն
է ազգային վարժոցաց համար , քի իր համառօտ ճշ-
տութեանը , քի իր մաքուր լեզուին եւ քի միանգամայն
ամբողջ ու կատարեալ ըլլալուն :

Գինը շատ աժան է , վասնզի 2 ֆրանք է , եւ կըծա-
խուի Վիլնայի Միլիարեան գրավաճառանոցն եւ
ուրիշ ամեն ազգային գրավաճառանոց քով :

Տէր Լրագրոյս ,

Վ. Կաշէր . Պաշէր

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՒՅՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ